

індекс чисельності працівників, а індекс чисельності працівників має бути додатною (позитивною) величиною.

Отже, порівняльний аналіз індексів наведених вище економіко-статистичних показників дає можливість швидко і точно отримати найбільш інформативні аналітичні висновки. Так, останній приклад, присвячений зіставленню індексів прибутку і інших показників дає підставу стверджувати, що трудовий і технічний потенціали підприємства зростають, збільшується порівняно з ними обсяг продукції, більш високими темпами зростає прибуток. Це дозволяє позитивно оцінити виробничу діяльність досліджуваного підприємства.

Список використаних джерел :

1. Костюк В. О. Статистика: навч. посібник / В. О. Костюк, І. В. Мількін. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 166с
2. Костюк В. О. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств міського господарства : підручник / В. О. Костюк. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 233с.
3. Муравьев А. И. Теория экономического анализа : проблемы и решения / А. И. Муравьев. – Москва : Финансы и статистика, 1988. – 144с.

ПРО ЧИННИКОВИЙ АНАЛІЗ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГАЗОВИХ МЕРЕЖ

Костюк В. О., канд. екон. наук, доцент, Письмак В. Р., студентка, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

Діяльність кожного підприємства у сучасних умовах господарювання є предметом особливої уваги широкого кола учасників ринкових відносин, які зацікавлені у позитивних кінцевих результатах його функціонування. Найважливішим показником, який характеризує кінцевий фінансовий результат роботи будь-якого підприємства, у тому числі підприємства газових мереж, є величина отриманого прибутку. Цей показник залежить від безлічі чинників, які прямо або опосередковано впливають на його зміну. Зважаючи на це, актуального значення набуває дослідження і узагальнення теоретичних підходів щодо методики моделювання і чинникового аналізу цього показника, тобто визначення кількісного впливу окремих чинників на його абсолютну величину. На це слід звернути особливої уваги, так як на нинішньому етапі розвитку України, щоб вижити в конкурентній боротьбі і зміцнювати свої ринкові позиції, кожне підприємство має постійно шукати резерви підвищення рівня ефективності своєї виробничої діяльності. Це об'єктивний процес, без якого неможливий поступальний розвиток того чи іншого суб'єкта господарювання. Аналіз сприяє економічному використанню наявних ресурсів, виявленню і впровадженню передового досвіду, більш ефективному використанню нової техніки і технології виробництва, запобіганню зайвих затрат, всіляких недоліків у роботі. Унаслідок цього зміцнюється економіка

підприємства, підвищується рівень ефективності його роботи. Отже економічний аналіз, зокрема, чинниковий аналіз господарської діяльності – це важливий елемент у системі управління виробництвом, дійовий засіб виявлення внутрігосподарських резервів, основа розробки науково-обґрунтованих планів - прогнозів та управлінських рішень і контролю за виконанням їх з метою підвищення ефективності функціонування підприємства [2].

Виходячи з вищенаведеного, важливе значення має чинниковий аналіз досліджуваного показника прибутку підприємств газових мереж. Слід підкреслити, що на зміну цього показника впливають наступні чинники, які відображають характерні особливості роботи цих підприємств:

- обсяг транспортованого (отриманого) природного газу;
- обсяг поданого газу в мережу;
- обсяг реалізованого газу споживачам;
- коефіцієнт подання газу в мережу;
- коефіцієнт реалізації газу споживачам;
- середній тариф одиниці реалізованого газу споживачам;
- рівень прибутковості одиниці отриманого газу;
- рівень прибутковості одиниці поданого газу в мережу;
- рівень рентабельності продажу.

Для безпосереднього виміру впливу цих чинників на загальну зміну аналізованого показника прибутку пропонується використати статистичний метод ланцюгових підстановок, зокрема, його модифікацію «спосіб обчислення абсолютних різниць», підчас використання якого слід дотримуватись наступного правила: абсолютне відхилення по кожному з чинників вихідної розрахункової формули (моделі) прибутку необхідно помножити на наступні базисні й попередні фактичні показники стосовно чинника, вплив якого обчислюється [1]. При цьому вихідна чинникова модель досліджуваного показника повинна бути побудована таким чином, щоб чисельник розрахункової формули попереднього чинника одночасно був знаменником розрахункової формули наступного чинника. У такій моделі добуток кожних послідовно взятих чинників, починаючи від першого до будь-якого наступного матиме чіткий логічний і економічний смисл, а добуток усіх чинників є величиною аналізованого показника. Це буде означати, що побудована таким чином модель з погляду методології методу ланцюгових підстановок достатньо обґрунтована і може бути використана для чинникового аналізу прибутку [1].

Для розрахунку кількісного впливу згаданих вище чинників на загальну зміну досліджуваного показника прибутку доцільно використати поетапний чинниковий аналіз, тобто спочатку визначати вплив, наприклад, двох чинників, потім трьох та ін. Враховуючи це, розглянемо спочатку методику двохчинникового аналізу прибутку, коли на зміну цього показника будуть впливати тільки два чинники: обсяг отриманого газу і рівень прибутковості одиниці цього газу. Добуток цих чинників являє собою вихідну модель для чинникового аналізу показника прибутку. Застосовуючи до цієї моделі зазначений вище «спосіб обчислення абсолютних різниць», пропонується

обчислювати кількісний вплив згаданих чинників на загальну зміну показника прибутку за такою методикою:

вплив першого чинника (обсягу отриманого газу) обчислюється шляхом множення його відхилення на базисну величину рівня прибутковості одиниці отриманого газу;

вплив другого чинника (рівня прибутковості одиниці отриманого газу) розраховується шляхом множення його відхилення на фактичне значення першого чинника .

Для більш поглибленого аналізу цього показника доцільно дослідити вплив і інших чинників. З цією метою рекомендується розширити наведену вище двохчинникову модель прибутку шляхом розкладання комплексного чинника «рівень прибутковості одиниці отриманого газу» на такі субчинники: коефіцієнт подання отриманого газу в мережу (відношення обсягу поданого газу в мережу до обсягу отриманого газу) і рівень прибутковості одиниці поданого газу в мережу. Це означає, що в цьому випадку вихідна мультиплікативна модель прибутку для його чинникового аналізу буде являти собою добуток таких чинників: обсяг отриманого (транспортованого) газу, коефіцієнт подання отриманого газу в мережу і рівень прибутковості одиниці поданого газу в мережу. Для дослідження впливу цих чинників на зміну показника прибутку пропонується визначати абсолютну величину такого впливу за наступною методикою:

вплив обсягу отриманого газу визначається шляхом множення відхилення цього показника від базового значення в абсолютному виразі на базисну величину всіх інших чинників;

вплив коефіцієнта подання отриманого газу в мережу обчислюється шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичне значення обсягу отриманого газу і на базове значення рівня прибутковості одиниці поданого газу в мережу;

вплив рівня прибутковості одиниці поданого газу в мережу розраховується шляхом множення відхилення даного показника від його базового значення на фактичне значення інших чинників.

Поглиблюючи далі чинниковий аналіз прибутку, можна дослідити кількісний вплив на його зміну і інших чинників, якщо чинник «рівень прибутковості одиниці поданого газу в мережу» розкласти на такі наступні чинники: коефіцієнт реалізації газу споживачам, середній тариф одиниці реалізованого газу і рівень рентабельності продажу. Тоді отримаємо наступну мультиплікативну модель показника прибутку, яка буде являти собою добуток таких чинників: обсяг отриманого газу, коефіцієнт подання отриманого газу в мережу, коефіцієнт реалізації газу споживачам, середній тариф одиниці реалізованого газу і рівень рентабельності продажу.

Застосовуючи до цієї детермінованої моделі прибутку метод ланцюгових підстановок, пропонується обчислювати вплив наведених вище чинників на загальну зміну досліджуваного показника за такою методикою:

вплив обсягу отриманого газу розраховується шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичне значення всіх інших чинників;

вплив коефіцієнта подання отриманого газу в мережу обчислюється шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичне значення обсягу отриманого газу і на базове значення всіх інших чинників;

вплив коефіцієнта реалізації газу споживачам визначається шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичне значення двох попередніх чинників (обсягу отриманого газу і коефіцієнта подання отриманого газу в мережу) і на базове значення двох наступних чинників (середнього тарифу одиниці реалізованого газу і рівня рентабельності продажу);

вплив середнього тарифу одиниці реалізованого газу споживачам розраховується шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичне значення трьох попередніх чинників (обсягу отриманого газу, коефіцієнта подання отриманого газу в мережу і коефіцієнта реалізації газу споживачам) і на базове значення рівня рентабельності продажу;

вплив рівня рентабельності продажу визначається шляхом множення його відхилення від базового значення на фактичну величину всіх інших чинників у звітному періоді.

Сумарний вплив усіх чинників має дорівнювати загальному приросту прибутку у звітному періоді стосовно базисного. Відносний вплив зазначених чинників на загальну зміну досліджуваного показника визначається шляхом ділення отриманої абсолютної величини впливу кожного чинника на базове значення прибутку і множенням отриманого результату на 100. Аналогічно для обчислення структури впливу окремих чинників необхідно отриманий частковий вплив кожного чинника поділити на загальний приріст прибутку і результат помножити на 100. Слід зазначити, що сукупний позитивний вплив всіх чинників свідчить про те, що на цю суму збільшилась абсолютна величина аналізованого показника прибутку. Сумарна абсолютна величина негативного впливу інших чинників на загальну зміну даного показника являє собою резерв для його подальшого зростання.

Наведена методика чинникового аналізу прибутку дає можливість визначити кількісний вплив найважливіших чинників на його зміну за будь-який період часу, дослідити закономірності такого впливу і виявити внутрішні резерви для його подальшого зростання.

Список використаних джерел:

1. Костюк В. О. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств міського господарства : підручник / В. О. Костюк. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. – 233 с.
2. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник / Г. В. Савицька. – Київ : Знання, 2004. – 654с.